

Нечаяна смерть

Марко Черемшина

Дзвінкі удари ратушевого годинника, що проголосив одинадцяту годину вночі, прискорили хід деяких людей, а тим самим і хвилювання осінньої мряки, що залягала просторі вулиці столиці Австрії.

Графові К— були ці удари дзвона байдужі. Йому не пригадували вони обов'язків. Він нарочно вийшов під сю пору на прохід, щоб собі самому вволити волю та й своє вдовецьке спання проміняти на інше. Хоч п'ятдесятка літ виринала йому перед вічі, то все ж таки невичерпаний фонд багатой спадщини підпомагав забаганкам, що взяли верх над силою волі. Він ішов собі помаленько; коли зустрів яку жінку, то навіть зупинявся на хвилинку і споглядав за нею, доки її не Закрила мрячна темрява.

Нараз приспішив і він свій байдужий хід. Навперед нього дався чути живий розговор, забарвлений тонким плаксивим тоном одної людини.

Довкола світла вуличної лампи ігралися дрібнесенькі крапельки мряки. Ті, що дотиснулися ближче самого саява, становилися рядом у срібляві промені й неначеб глузували собі з тих, що осталися позаду та й попали в бідаву, мертвецьку краску. Тим блідим промінням освітлений маленький гурток людей обступив п'ять-шістьлітню дівчинку й допитувався, де її батько, мати, у кого передше перебувала, як зветься і т. ін. Плачучи, відповідало небожатко дрожачим голосом, що батька не знає, мати умерла, покійна кликала її Льолею, що до міста привів її вуйко Франц і лишив саму, а де він мешкає, вона теж не знає.

До сего гурту прилучився й граф К. Коли довідався, що се на ласку і неласку долі полишене дівчатко, приступив ближче, засвітив сірник, глянув на твар і в очі, засміявся, а рівночасно й пожалував біднятку та й велів завести до себе на прожиток. "Мені,— сказав він,— серце крається на вид полишених". Один із гурту завів дівчатко до графського помешкання.

Дивний той час людського життя. Кому дається він узнаки своєю довготою, кому пливе бистрою хвилею гірської ріки. Панна Льоля й не оглянулася, як її на сімнадцятий рочок поступило. Звісно, мовляли, в гаразді і час міри не має. А її гаразд неабиякий.

Граф К. зайнявся її вихованням, як би питомої донечки. Не жалував для своєї пестійки гроша сей бездітний вдовець. Вона ж сама не знала, звідки взялося це її велике щастя. Скоро згодилася із несподіваною, симпатичною судьбою та й кликала графа К. своїм батеньком. Нужда з перших* дитинячих літ забулася, а навіть і на вроді не полишила ніяких слідів.

Льоля процвітала, мов калина у лузі. Рясні брови, мов дві веселочки, замережали голубі її очі, губоньки, мов дві ниточки коралів, накрили жемчужині зубки, рученьки начеб у росі злеліялись, а руса коса гадюкою до пояса звисала. Словом: як зоря зоріла...

Та не довго пишатись розкішній квітці-лелії в панському городі. Пан зітне її в

самому розцвіті на марний букет. Вона втрає свою безпорочну, чудову красу, принаду й пахощі, зів'яне та й піде в поневірки...

Ще сімнадцята яр-весна Льолі не минула, як граф К. завів її на шлюб перед престол. Дивувалися знайомі, що дід з дитиною повінчався, та що ж йому людські поговірки!

Льоля і не розбирала сего; як батенько велів, так і зробила. Що воно таке шлюб, що подружжя, то вже сам батенько неперемінно знає, а її не доконче.

І знов минають літа, та вже поволеньки. За років чотири достатки графа К. не змінилися, та його подруга Льоля змінилася. Вперед веселе, говірливе дівча посумніло тепер, мовби молода березонька восени. На самоті то й заплаче, а мужеві у вічі насилу лишень усміхається. Вона аж тепер розважила те, що з нею сподіялося. її серце запалало любов'ю, а любити нікого, бо подружжя хоть добряче і люб'яче, та все ж не до пари. Вона пізнала свою неволю. Рада б з неї висво-бодитись, а тут годі. На саму згадку висвободження стає перед нею холодний, безприютний світ, тяжка борба за життя, а її тепер добре живеться у багатстві. Так і замикає вона всі свої гадки словом "судилося"...

Однак серце своє право знає...

До графа К. часто заходив його приятель оберет враз із своїм сином Едгаром. Старенький граф забавлявся з ними дуже радо. А й Льоля чогось веселішала в їх присутності. Скоро б два дні їх не видала, то вже й пригадує заздалегідь мужеві, що оберстам годилось би візиту віддати. А муж-ді-дусь чого б не зробив для своєї молоденької подруги? Він життя за ню дав би, не то що! Тож і густо-часто гостилися взаємно сі два знакові доми. Молодого, русявого Едгара любив граф К. так із-за його уложення та ввічливості, як і з-за того, що був сином його приятеля. А Льоля? І вона полюбила його крадькома із-за гарної вроди, полюбила, бо бажала когось любити. Едгар знав про ту любов і по-майстерськи піддержував її, себто своєю взаємністю. Покров мовчаливої і зручної тайності заслонив перед графом К. перший акт їхньої любовної драми. Та оно лишень дати серцю волю, то з розумом тоді попрощайся. Як же Льолі поводитись розумом при яснім сонечку Едгарі? Золотокрила мотилька упивається солодощами цвітів та й не зважає на те, що не раз отрую може спити. Льоля потурала серцю!..

Другий акт любовної драми не укrywся вже перед графом К.— В ньому закипів пристрасний гнів супроти невдячної й невірної супруги. Зрада, заплачена любов'ю і добротою, боліла й соромила його. Він прогнав від себе Льолю, а вслід за тим постарався й о розвід.

Мов степовий сугак, опинилася тепер Льоля на вольній волі. Одинока її надія, Едгар, відцурався від неї. Вона почула себе круглою, немичною сиротою. Бо і що ж їй, бездомній, на світі робити? Працювати не вміє, не привикла і не хотіла б, а першого-ліпшого місця не візьме, бо і тяжко, і соромно. Без довшої надуми вибрала вона собі ту дорогу, що нею пішли вже тисячі товаришок подібної долі, дорогу, що її промостили неслухні моральні відносини суспільності. Она пустилася на легкий хліб, оплачений тяжкою неславою...

Як у старій немурованій криниці помутить хто воду, то вона не придатна до пиття, докіль не осядеться, так не придатний до життя був граф К., доки час не втихомирив зворушених пристрастей. Голос любові до невірної Льолі мучив його найдовше. Нарешті й він затих. Граф К. не приписував собі найменшої вини. Після його думки Льоля повинна була його вірно любити вже для самої ласки й доброти, з котрою він все відносився до неї, "простої" дівчини. Тим вірнішу любов — гадав він собі — була вона йому винна, коли стала його жінкою. Звичайно, чоловік собі не воріг. Навіщо мав би граф К. сам себе обвиняти? Тож і зживався він удруге зі своїм вдовецьким станом. Та тепер стало чогось німо, глухо і сумно в його домі, так як у густому лузі, коли не стане в нім пташки-щебетушки.

Одного вечора граф К. знов вийшов під одинадцяту годину на місто, щоб своє вдовецьке спання промінати на інше. Знов переходив він байдужно через вулицю, що перед шістнадцяти літами здарувала його пам'ятним дарунком. Тут помітила його жінка, що походжала собі сюди ще байдужіше від нього. Вона зближалася до нього нарочно. Він станув, оглянувся і поспитав її, чи далеко мешкає та чи може йому товаришити.

— Ходіть, пане, недалеко, під другим числом сеї вулиці,— відповіла вона з усміхом.

Ледве вислухав цю відповідь граф К., як ноги і сила стали виповідати йому службу. Голос тої жінки був для нього громовим ударом. Страшно застогнав, неначеб пекольні вогні в ньому розжарились, проговорив тихцем слова:

— Це Льоля... Льоля... ах...— І повалився вже без життя на хідник.

Льоля — то вона була — зареготалася байдуже й побігла далше людей зустрічати...

На другий день стояло між посмертними оповістками в часописах:

Графа К. постигла вночі на вулиці М. нечаяна смерть. Відень, 3-го падолиста 1897